

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра соціальної роботи

Дипломна робота бакалавра

з теми:

**«СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ:
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ»**

Виконала:
здобувач вищої освіти IV курсу,
Sz1-B20 групи
спеціальності 232 Соціальне забезпечення
Віщак Катя Іванівна

Керівниця:
Данилюк О.І., кандидат економічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи

Кам'янець-Подільський – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН ПОХИЛОГО ВІКУ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ	8
1.1. Соціальний захист людей похилого віку: сутність, принципи, класифікація.....	8
1.2. Огляд міжнародного досвіду визначення поняття «похилого віку»	15
1.3. Правове регулювання захисту осіб похилого віку на міжнародному рівні.....	23
РОЗДІЛ II МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ	34
2.1. Міжнародний захист громадянських прав осіб похилого віку	34
2.2. Міжнародно-правове регулювання соціального забезпечення людей похилого віку	43
2.3. Інституційні механізми соціального захисту осіб похилого віку	53
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	69
ДОДАТКИ	76

ВСТУП

Питання забезпечення прав і свобод людини є головним у діяльності держави та міжурядових інституцій. Але, визнаючи рівність усіх людей, не варто забувати, що деякі з них потребують особливої уваги та турботи. Серед найбільш уразливих – літні люди. Старість є, мабуть, найбільш поширеним соціальним ризиком, оскільки, за умови нормального плину життя, вона настає практично у кожної людини. Людська солідарність базується на розумінні, що якісь події можуть відбутися з кожним. І, якщо безробіття або нещасний випадок на виробництві найчастіше перебувають у категорії «вірогідний», то старість – у категорії «прогнозований» чи «майбутній». Середня тривалість життя в історії існування людства змінювалась від 20-30 років у первісному суспільстві до 70-80 років, а то й вищої тривалості у сучасних розвинутих державах. Стрімке старіння населення, зумовлене зниженням дітонароджуваності та зростанням якості медичних послуг, що сприяє зменшенню смертності, є однією із найбільш важливих соціальних трансформацій сучасного світу. Старіючі суспільства стикаються з серйозними викликами через зниження темпів економічного зростання, різке збільшення витрат на медичне обслуговування осіб похилого віку, неспроможність систем пенсійного забезпечення, високий рівень нерівності серед літніх людей та відсутність динамічного розвитку у сфері зайнятості.

Старість або похилий вік, що є одним із соціальних ризиків, визнаних людством, протягом останніх десятиліть є об'єктом особливо пристальної уваги з боку суспільства у глобальному масштабі. Підтвердженням тому є ряд актів Організації Об'єднаних Націй та інших поважних міжнародних інституцій, присвячених забезпеченню прав літнього населення. Світовим співтовариством беззаперечно визнано необхідність додаткового захисту прав окремих, найбільш вразливих категорій осіб, серед яких й літні люди, проте загальнообов'язкого універсального договору, яким було б регламентовано права і свободи осіб похилого віку, досі не було прийнято. Разом з тим,

відсутність єдиного універсального міжнародного акта, присвяченого правам літніх людей, має своїм наслідком неоднорідність правозахисної практики та широкі межі у тлумаченні норм міжнародного права прав людини щодо цієї частки суспільства.

Проблематика соціального захисту осіб похилого віку не втрачає своєї актуальності. Питання надання соціальних послуг особам похилого віку, неодноразово ставали тією чи іншою мірою предметом вивчення багатьох учених, зокрема: В. Джуган, Р. Джуган, Т. Коленіченко, М. Житинська, М. Кухта, І. Ярошенко, Е. Лібанової, А. Новикова, О. Іванової, К. Міщенко, Р. Сопко, О. Безпалько та ін. Дослідження міжнародно-правової основи щодо захисту осіб похилого віку висвітлювалися у працях таких вітчизняних і зарубіжних фахівців як: К. Бориченко, І. Шашкова-Журавель, М. Баймуратов, О. Березіна, М. Буроменський, А. Войціховський, І. Зогий, А. Предибайло, Т. Сироїд, Н. Хендель, Л. Фоміна, Б. Баєр (Britta Baer), В. Brown, Е. Гулд (Elise Gould), Е. Девід (David E.), С. Крекула (С. Krekula), С. Лейкер (S. Laker), С. Мартін (С. Martin), Ф. Мегрет (F. Megret), Д. Родрігез-Пінзон (D. Rodriguez-Pinzon), Г. Сімеонідіс 17 (G. Symeonidis), К. Ротермунд (K. Rothermund), А. Шефер (Schafer A.) та ін

Разом з тим, не зважаючи на зростаючу актуальність питання щодо дотримання прав літніх людей, тривалий час правовому врегулюванню становища цієї категорії осіб, яка є досить різномірною групою через відмінності у стані здоров'я, статі, національності, рівні освіти, розмірі доходів, не приділялося належної уваги ані на національному, ані на міжнародному рівні. Зважаючи на вищезначене, обрана тема кваліфікаційної роботи вимагає подальшого ґрунтовного комплексного дослідження у зв'язку з економічною нестабільністю, збройними конфліктами, збільшенням глобальних міграційних потоків, що негативно позначилися на особах похилого віку та оголили й посилили критичні прогалини у захисті прав літніх людей, які формувалися протягом багатьох років, такі як дискримінація за ознакою старшого віку,

відсутність соціального захисту та доступу до медичних послуг, відсутність автономії та участі у процесі прийняття рішень тощо.

Об'єктом дослідження є міжнародно-правові відносини у сфері соціального захисту людей похилого віку.

Предметом дослідження є нормативно-правові аспекти соціального захисту осіб похилого віку на міжнародному рівні.

Метою роботи є дослідження практики соціального захисту людей похилого віку та його правових аспектів на міжнародному рівні.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати підходи до поняття «людина похилого віку» та розкрити теоретичні аспекти соціального захисту людей похилого віку;
2. Схарактеризувати міжнародну правову базу захисту осіб похилого віку;
3. Розкрити особливості міжнародного механізму щодо забезпечення особам похилого віку права на автономію, на соціальне забезпечення, заборону дискримінації;
4. Визначити роль спеціалізованих установ і неурядових організацій у захисті прав осіб похилого віку.

Методи дослідження: аналізу і синтезу – при формуванні теоретичної бази дослідження, визначенні особливостей та сутності соціального захисту людей похилого віку; історичний – при аналізі історичного досвіду соціального захисту людей похилого віку; формально-логічний – аналіз міжнародно-правового підґрунтя (міжнародні угоди, резолюції і рекомендації міжнародних міжурядових організацій, рішення міжнародних інституційних органів); категорійного та етимологічного аналізу – при уточненні базових понять дослідження «соціальний захист», «пенсійний вік», «людина похилого віку»; системно-аналітичний, індуктивний, порівняння – для теоретичного узагальнення результатів дослідження, висновків і рекомендацій.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані у процесі професійної підготовки майбутніх

соціальних працівників у закладах вищої освіти під час лекційних та семінарських занять.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дипломної роботи бакалавра були апробовані на науковій конференції студентів та магістрантів за підсумками НДР у 2023 р.

Публікації. За результатами проведеного дослідження опубліковано статтю у збірнику наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Данилюк О.І., Віщак К.І. Соціально-економічний захист осіб похилого віку: європейський досвід. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: соціально-педагогічна. / за ред. Л.П. Мельник, Т.Л. Опалюк. Вип. 39. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2024. 228 с. С. 54-60).

Дипломна робота бакалавра складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (67 найменувань). Загальний обсяг дипломної роботи бакалавра 80 сторінок, з них – 60 сторінок основного тексту.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дозволили сформулювати наступні висновки і пропозиції.

1. Основою могутності держави є населення, його соціальне самопочуття та розвиток. Постійне зростання частки літніх людей у всьому населенні стає впливовою соціально-демографічною тенденцією практично всіх розвинених країн. Демографічне старіння стало глобальною тенденцією розвитку сучасної цивілізації. Темп старіння людини залежить від способу її життя, становища у сім'ї, рівня життя, умов праці, соціально-психологічних чинників. У суспільній свідомості старість асоціюється переважно із пенсійним віком, який має правову основу і в законодавствах різних країн поняття «пенсіонер» є тотожним поняттю «людина похилого віку». Навіть із досягненням певного віку, який ототожнюється у суспільстві зі старістю, люди прагнуть не змінювати власний спосіб життя та відносини з іншими. Якщо людина може адаптуватися до нових викликів, які з'являються з віком, та водночас отримувати задоволення можна сказати, що вона успішно старіє. Не менш важливою також є і психологічна діяльність людини. Соціально психологічні проблеми літнього населення можна розглядати в діапазоні від забезпечення можливості літнім людям активної участі в соціальному житті суспільства до надання їм необхідної медичної допомоги і соціального догляду та психологічної підтримки.

Соціальний захист людей похилого віку – це комплекс економічних, соціальних і правових гарантій, які спрямовані для людей похилого віку і цей комплекс має базуватися на принципах милосердя та поваги. До прямого обов'язку кожної держави належить створення гідних умов життя для людей похилого віку, забезпечення їм належного захисту та підтримки.

2. Загальні права людей похилого віку сформульовано в Міжнародній декларації прав людини, Європейській Конвенції про захист прав і основних свобод людини, Деклараціях ООН, ЮНЕСКО, ВООЗ. У межах ООН прийнято міжнародно-правові акти, що стосуються захисту прав людини, в тому числі

благополуччя осіб похилого віку на основі рівності та участі, розроблено систему індикаторів і показників, що дозволяють здійснювати моніторинг та оцінку якості і результатів втілення в життя принципів та рекомендацій ООН у цій важливій галузі. За останні два десятиліття ООН було запропоновано декілька концепцій соціального захисту осіб старшого віку як невід'ємної частини прав людини, заперечення дискримінації стосовно будь-якої особи чи громадян, групи осіб, зокрема на основі біологічних факторів. У той же час, необхідним є прийняття уніфікованого міжнародно-правового документа, спеціально присвяченого захисту прав літніх людей, оскільки, незважаючи на наявність значної кількості міжнародно-правових актів з прав людини, практично відсутнє ґрунтовне правове регулювання вказаної вразливої категорії осіб.

3. У міжнародних актах з прав людини, що стосуються питання становища осіб похилого віку наголошується на тому, що права людини й основоположні свободи гарантуються кожному без будь-якого розрізнення. Право на автономію осіб похилого віку має важливе значення для реалізації інших прав і свобод людини, гарантованих міжнародними угодами та національним законодавством. Одні дотримуються думки, що автономія і незалежність літніх людей є взаємозамінними та пов'язують їх із самостійністю у прийнятті рішень, інші вважають, що незалежність є одним із вимірів що сприяє особистій автономії й асоціюють її з рівнем фізичного функціонування людини. Аналіз актів ООН та міжнародних регіональних організацій дозволяє зробити висновок, що під правом на автономію, загалом, розуміється право приймати самостійно рішення, управляти собою та нести відповідальність за власні рішення. Особливе місце серед проблем літніх людей займають також проблеми «ейджизму», дискримінаційного ставлення до представників цієї вікової групи. Негативне ставлення та ейджиські упередження і стереотипи щодо осіб похилого віку, такі як менша продуктивність, повільне освоєння нових навичок та труднощі в адаптації до технологічних й організаційних змін, зменшення фізичних здібностей є головними перешкодами для можливостей

працевлаштування і часто призводять до прямої та непрямой дискримінації літніх працівників. У межах міжнародних універсальних і регіональних організацій було вироблено низку актів, що стосуються прав осіб похилого віку в галузі праці. Право на соціальне забезпечення тісно пов'язане і відіграє важливу роль у підтримці здійснення багатьох прав людини, як-от: право на достатній життєвий рівень, яке включає в себе, серед іншого, права на житло і харчування, право на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я та ін. Держави мають забезпечувати, щоб програми соціального забезпечення гарантували мінімально необхідний рівень допомоги особам таким чином, щоб вони могли принаймні користуватися основними медичними послугами, мати елементарний дах і житло, водопостачання, санітарні умови та продукти харчування.

4. Пенсійна підтримка, є одним із найвагомійших напрямів соціального захисту людей похилого віку. У більшості європейських країн спостерігається тенденція до поступового й обережного впровадження накопичувальних елементів і зростання ролі недержавних пенсій у забезпеченні доходів пенсіонерів. Відчутним для пенсійних систем європейських країн є посилення зв'язку розміру пенсії з рівнем і тривалістю сплати страхових внесків.

Питання прав літніх людей, в тому числі і їх соціального захисту, знаходяться в полі зору основних органів ООН, зокрема, Генеральної Асамблеї, в межах якої обговорюються питання загального захисту прав людини; в межах Ради Безпеки ці питання знаходять своє закріплення на рівні резолюцій, що стосуються захисту вразливих категорій осіб під час збройних конфліктів, гуманітарних катастроф тощо; Економічної і Соціальної Ради ООН, яка розглядає різні аспекти питання з точки зору вирішення соціальних і економічних питань; Ради з прав людини – допоміжного органа Генеральної Асамблеї ООН, який уповноважений сприяти загальній повазі і захисту прав людини й основних свобод для усіх без будь-яких розрізень і на справедливій та рівній основі. Суттєвий внесок роблять спеціалізовані органи ООН, зокрема Міжнародна організація праці, Всесвітня організація охорони здоров'я та

створені в її структурі підрозділи (Відділ демографічних змін та здорового старіння, Відділ із попередження насилля).

Неурядові організації (Віденський Комітет неурядових організацій з питань старіння, Глобальний альянс за права людей похилого віку, Amnesty International, HelpAge International) також є невід'ємною складовою інституційного механізму захисту прав літніх людей. Вони працюють у різних сферах з метою покращення безпеки та добробуту людей похилого віку, з цією метою вони тісно співпрацюють з міжнародними структурами і національними урядами.

У межах європейського регіону пріоритетне місце у захисті прав осіб похилого віку відводиться судовим інституціям серед яких Європейський суд з прав людини та Суд загальної юрисдикції, які мають широкі повноваження у тих сферах, що є актуальними для літніх людей, зокрема: надання послуг, оточуюче середовище, споживча сфера, надання інформації, трудова сфера, охорона здоров'я тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біскуп В. С. Ейджизм, як соціальна проблема та шляхи її подолання. Вісник Черкаського університету. Вип. 121. 2018. С. 37–41.
2. Бойчук О., Стадник М. Актуальні проблеми адаптації представників старшого покоління до умов техногенного соціуму. Соціально-філософський аналіз. Вісник Львівського університету. 2023. Випуск 48. С.16-24. DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.48.2> URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/48_2023/2.pdf
3. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту України: навч. посіб. / Н. Б. Болотіна. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2018. – 663 с.
4. Борецька Н.П. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми. Донецьк: Янтар, 2014. 352 с
5. Бориченко К. Поняття та види міжнародних стандартів права на соціальний захист. URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2019/2019-6-2/04.pdf> European political and law discourse. Vol.6 issue2/2019 с.13-19
6. Віденський Міжнародний план дій з проблем старіння: міжнародний документ ООН від 6 серпня 1982 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_870
7. Горянська С. В. Фінансове забезпечення соціального захисту населення. Фінанси України. 2016. № 6. С. 87-95
8. Грень Н. Вікова дискримінація поза трудовою сферою. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. 2022. №4(36). с.46-50 <https://doi.org/http://doi.org/10.23939/law2022.36.046>
9. Джуган В.В., Джуган Р.І. Дефініція поняття «люди похилого віку», як категорії соціальної роботи Науковий вісник Ужгородського університету. Вип. 1 (50). 2022. DOI: 10.24144/2524-0609.2022.50.77-80 с.77-80

10. Джуган Р.І. Соціальні аспекти реалізації потреб людей похилого віку у сучасному українському суспільстві. дис. ... канд. соц. наук: 22.00.04. ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, 2020. 237 с

11. Доповідь Всесвітньої асамблеї з проблем старіння. ООН. Мадрид, 8-12 квітня 2022. URL: www.un-ngls.org/pdf/MIPAA.pdf

12. Доповідь Amnesty International «У мене був дім»: люди похилого віку в Україні та їхній досвід війни, переміщення і доступу до житла». Amnesty International, 2022. 92 с.

13. Європейська соціальна Хартія. URL: <https://rm.coe.int/european-social-charter-ukr/16809e2c09>

14. Житинська М.О. Соціально-педагогічна підтримка життєдіяльності осіб похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування. дис.... канд. пед. наук: 13.00.05. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2018. 250 с

15. Іванова І. Б. Соціальна робота з людьми похилого віку: навч. посіб. К.: Університет «Україна», 2023. 220 с

16. Клименко А. Л. Стандарти і гарантії соціального забезпечення: міжнародноправовий і вітчизняний контекст: монографія. Харків: Юрайт, 2019. 176 с

17. Коляда Н., Кочубей Т. Дискримінація літніх людей: прояви та протидія. Соціальна робота та соціальна освіта. 2(9). 2022

18. Кухта М.П. Соціальний потенціал людей старшого віку в сучасному українському суспільстві. дис.... док-ра соц. наук: 22.00.04. Інститут соціології НАН України, Київ, 2019. 449 с

19. Латишева О. В., Євтушенко М. О., Пронін С. В., Будовій М. Ю. Соціальний захист держави: суть, моделі та особливості забезпечення. Вісник економічної науки України. 2020. № 2 (39). С. 95-104. doi: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2\(39\).95-104](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2020.2(39).95-104)

20. Магдисюк Л.І. Стереотипні уявлення про осіб пізньої зрілості. URL: <https://www.inforum.in.ua/conferences/12/1/5>

21. Мадридський Міжнародний план дій із проблем старіння: міжнародний документ ООН від 8–12 квітня 2002 р. URL: <https://www.un.org/esa/socdev/documents/ageing/MIPAA/political-declaration-ua.pdf>.

22. Предибайло А.П. Міжнародно-правовий захист осіб похилого віку. дис. ... доктора філософії за спеціальністю 293 Міжнародне право (Галузь знань 29 – Міжнародні відносини). Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2023. 236 с

23. Про економічні, соціальні і культурні права: міжнародний пакт ООН від 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042

24. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 від 11 березня 2020 р. № 211: Постанова КМ України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF#Text>

25. Рудкевич І.В. Регулювання системи соціального захисту населення України: теорія, методологія та державна політика: монографія. Донецьк: Ємельянова Т.В., 2021. 463 с

26. Сироїд Т. Л. Міжнародні стандарти в галузі забезпечення права на здоров'я та практика їхнього застосування: навч. посіб. Харків: Право, 2020. 166 с.

27. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Міжнародний захист прав людини: навч. посіб. Харків: Право. 2019. 310 с.

28. Сокурєнко О. А. Досвід розвинутих країн світу в організації системи пенсійного забезпечення. DOI: 10.36550/2522-9230-2022-12-79-82 URL: <https://pravo.cusu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/114/98>

29. Сопко Р. І. Соціальний захист людей похилого віку та їх права. Збірник наукових праць. Серія «Україна-Цивілізація». Том «Утвердження українського цивілізаційного простору: духовно-історичні передумови, сучасні тенденції та перспективи розвитку». Ужгород, 2016. С. 223-228.

30. Соціальна робота з різними категоріями населення у територіальній громаді: українські реалії та міжнародний досвід: колективна монографія / В. Поліщук, Н. Горішна, Г. Слезанська та ін. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2018. 221 с.

31. Старість (не) радість: дискримінація за віковою ознакою. <http://fj.onu.edu.ua/starist-ne-radist-dyskryminatsiia-za-rikovoiu-oznakoju/>

32. Тиха О.І. Соціальний захист населення в системі економічної безпеки України. дис. ... доктора філософії: 051 «Економіка». Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2024. 251 с. 31–41.

33. Чеберяко О. Бикова В. Моделі пенсійного забезпечення: зарубіжна та вітчизняна практика. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. К.: 2020. № 5. С. 43–51.

34. Шашкова-Журавель І.О. Міжнародно-правові аспекти захисту праці осіб похилого віку. С.262-267 URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/22692/49-Shashkova-Zhuravel.pdf?sequence=1>

35. Ярошенко І. С. Право соціального забезпечення. Навч. посіб. К.: КНЕУ, 2019. 376 с.

36. Addressing violence against children, women and older people during the COVID-19 pandemic: key actions. URL: https://www.who.int/publications/i/item/WHO-2019-nCoV-Violence_actions2020.1

37. Cerimovic E., Wurth M., Brown B. Bosnia and Herzegovina's coronavirus curbs on children and older people are ill-conceived. In: Balkan Insight [website]. Sarajevo: Balkan Investigative Reporting Network. 2020. URL: <https://balkaninsight.com/2020/04/02/bosnia-andherzegovinas-coronavirus-curbs-on-children-and-olderpeople-are-ill-conceived/>.

38. COVID-19 and violence against older people. URL: <https://www.who.int/publications/m/item/covid-19-and-violence-against-olderpeople>.

39. Digest of the case law of the European Committee of Social Rights. Appendix: relevant abstracts, decisions and conclusions of the European Committee

of social rights. Council of Europe, 2018. 324 p. URL: <https://rm.coe.int/digest-2018-appendix-en/1680939f7e>

40. Decade of Healthy Ageing 2020-2030. URL: https://cdn.who.int/media/docs/default-source/decade-of-healthy-ageing/final-decade-proposal/decade-proposal-final-apr2020en.pdf?sfvrsn=b4b75ebc_25&download=true

41. European Social Charter (Revised) 1996. URL: <https://rm.coe.int/168007cf93>

42. European Committee of Social Rights, Conclusions 2021 (Ukraine, Article 23) 2021/def/UKR/23/EN. URL: [https://hudoc.esc.coe.int/eng/#{%22sort%22:\[%22ESCPublicationDate%20Descending%22\],\[%22ESCDcIdentifier%22:\[%222021/def/UKR/23/EN%22\]}}](https://hudoc.esc.coe.int/eng/#{%22sort%22:[%22ESCPublicationDate%20Descending%22],[%22ESCDcIdentifier%22:[%222021/def/UKR/23/EN%22]}})

43. Foco en la protección social. Normas de Seguridad Social de la OIT: una referencia mundial para los sistemas de seguridad social 2020. URL: <https://www.social-protection.org/gimi/gess/RessourcePDF.action?id=55714>

44. Freedom to decide for ourselves. What older people say about their rights to autonomy and independence, long-term care and palliative care. HelpAge International, 2018. 19 p. URL: <https://www.helpage.org/newsroom/latestnews/freedom-to-decide-for-ourselves-older-peoples-rights-are-denied-says-newreport/>

45. Inter-American Convention on Protecting the Human Rights of Older Persons. URL: https://www.oas.org/en/sla/dil/docs/inter_american_treaties_A-70_human_rights_older_persons.pdf

46. Kar N. War and older adults: consequences and challenges. Journal of Geriatric Care and Research. 2022. Vol. 9 (1). P. 1-3.

47. Madrid International Plan of Action on Aging and Political Declaration. URL: <https://www.un.org/esa/socdev/documents/ageing/MIPAA/politicaldeclaration-en.pdf>.

48. Our voices, our rights. What older people say about the normative elements of their right to autonomy and independence. The Global Alliance for the Rights of Older People, 2019. 12 p. URL: <https://rightsofolderpeople.org/wpcontent/uploads/2019/04/Final-report-GAROP-OurVoicesOurRights.pdf>

49. Paton C. Coronavirus UK: elderly to be isolated for four months as part of COVID-19 plans. In: The National [website]. Abu Dhabi; The National. 2020. URL: <https://www.thenationalnews.com/world/europe/coronavirus-uk-elderly-to-be-isolated-for-four-months-as-part-of-covid-19-plans-1.992514>.

50. Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Rights of Older Persons in Africa. URL: https://au.int/sites/default/files/treaties/36438-treaty-0051_protocol_on_the_rights_of_older_persons_e.pdf

51. Report of the International Conference on Population and Development (Cairo, 5-13 September 1994) A/CONF.171/13/Rev.1. URL: https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pdf/files/icpd_en.pdf.

52. Report of the Second World Assembly on Ageing (Madrid, 8-12 April 2002) A/CONF.197/9. URL: <https://documents-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/397/51/PDF/N0239751.pdf?OpenElement>

53. Report of the Secretary-General to the Security Council on the protection of civilians in armed conflict S/1999/957. URL: <https://documents-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/258/15/PDF/N9925815.pdf?OpenElement>

54. Report of the Independent Expert on the enjoyment of all human rights by older persons, Claudia Mahler (Promotion and protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights, including the right to development) A/HRC/48/53. URL: <https://documents-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G21/215/63/PDF/G2121563.pdf?OpenElement>

55. Senior Community Service Employment Program. U.S. Department of Labor: веб сайт. URL: <https://www.dol.gov/agencies/eta/seniors>

56. Supporting older people in Ukraine. URL: <https://www.helpage.org/what-we-do/older-people-in-ukraine/>

57. Tackling abuse of older people: five priorities for the United Nations Decade of Healthy Ageing (2021-2030). URL: 201 <https://www.who.int/publications/i/item/9789240052550>

58. The Toronto Declaration on the global prevention of elder abuse. URL: https://eapon.ca/wp-content/uploads/2021/09/toronto_declaration_en.pdf

59. The Global Strategy and Action Plan on Ageing and Health 2016-2020: towards a world in which everyone can live a long and healthy life WHA69.3. URL: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/252783/A69_R3-en.pdf?sequence=1&isAllowed=y

60. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development A/70/L.1. URL: <https://undocs.org/en/A/70/L.1>

61. UN Committee on economic, social and cultural rights, General comment No. 19 (The right to social security (art. 9)) E/C.12/GC/19. URL: <https://documents-dds-217ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G08/403/97/PDF/G0840397.pdf?OpenElement>

62. UN General Assembly resolution (Implementation of the International Plan of Action on Aging and related activities) 45/106. URL: <https://documentsddsny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/564/95/IMG/NR056495.pdf?OpenElement>.

63. UN General Assembly resolution (Human Rights Council) A/RES/60/251. URL: <https://documents-ddsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/502/66/PDF/N0550266.pdf?OpenElement>

64. United Nations Population Fund. URL: <https://www.unfpa.org/ageing>

65. UN International day of older persons 1 October. URL: <https://www.un.org/en/observances/older-persons-day>.

66. UN General Assembly resolution (Proclamation on Ageing) A/RES/47/5. URL: <https://www.un.org/development/desa/ageing/resources/international-year-ofolder-persons-1999/resolution-475.html>.

67. World Social Protection Report 2020-22: Social protection at the crossroads – in pursuit of a better future. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/dgreports/dcomm/publ/documents/publication/wcms_821426.pdf